

Politik Bilim

Müfit Akyos

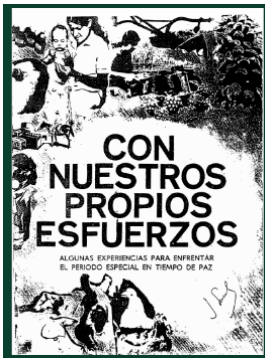
Devrim; en yaratıcı yenilik!

Devrimlerin “tahrip edici yenilik” olduğunu söylemek yanlış bir tanımlama olmasa gerek. Küba’yı ziyaret edenler genellikle zaman tüneli olarak tanımlarlar. Bütün Kübalıların tasarımcı olduğu söylenir. Nasıl olmasın ki, eski model bir Fransız Peugeot arabanın üzerinde bir Rus Motoru, Alman karbüratörü ve bir direksiyon sistemi görmek hiç de sürpriz değil. 1960’ta ABD’nin başlattığı ambargo ile birlikte Küba’daki Amerikalı mühendis ve teknisyenler ülkeyi terk etmişti. Devrimin lideri Fidel halkını makina ve ekipmanlara sahip çıkmaları ve bakım ve onarımlarını yapmaları yönünde cesaretlendirdi. Artık halk eldeki çok kısıtlı olanakları kullanarak ve işbirliklerini ve yenilikçilik becerilerini kullanarak bu güçlüklerin üstesinden gelmeye girişmişti. İçinde Che Guevera’nın da bulunduğu bu hedef zamanla “Ulusal Yenilikçiler ve Aklileştirenler

Birliği” (Asociación Nacional de Innovadores y Racionalizadores - ANİR) hareketine dönüştü. Devrim, ideallerini gerçekleştirmeye çalışırken ambargonun getirdiği yoksunluklara karşın eğitim ve sağlık alanlarında önemli iyileştirmeler yapabiliyordu. Küba ile

dayanışma içinde olan başta Sovyetler Birliği olmak üzere diğer ülkelerle kurulan ilişkilerle halkın temel ihtiyaçları karşılanabilmekteydi. Ancak 1989’da Sovyetler Birliği’nin dağılmaya başlaması ve Ağustos 1990’da Küba’dan bütün desteğini çekmesi ile ülke büyük bir krize girdi (Barış Zamanında Özel Dönem). Petrol ürünlerinin yok düzeyine indiği, temel ihtiyaçların karşılanamaz olduğu bir dönem başlamıştı. İthalatın gübrede %80, hayvan yeminde %70 düştüğü, GSMH’nin %35 azaldığı bu dönemde yetersiz beslenme nedeniyle 50.000 kişi kör oldu. Küba derin bir ekonomik kriz içindeydi.

Bütün rafların boşalmasına karşın ulaşımdan, çocuk oyuncaklarına, giyimden gıdaya bulunamayan her şey eldeki olanaklarla yaratıcılıkla ürüne dönüştürülerek basit ancak işlevsel yeni ürünlerle karşılanmaya çalışılmaktaydı. 1995’e gelindiğinde ANİR hareketi yeni bir ekonomi doğurmuştu. Ülke yönetimi krizin giderek karmaşıklaşmasını görerek Fidel’in dehasından ortaya çıkan “Aile İçin El Kitabı”nı basıp Kübalılara dağıttı. Kitap, *Popular Mechanics* vb. uluslararası yayınlardan alıntılardan oluşmakta ve elektrikli ev aletlerinin basit onarımları, tıbbi bilgiler, bitkilerden yararlanma ve hayatta kalma gibi konuları içermekteydi. Ülke bir tür “yaşamda kalma” durumuna geçirilmişti. Bu duruma dışardan bakanlar yaratıcılık ve yenilikçilik için en olumsuz koşulların olduğunu söyleyebilirlerdi. Oysaki tam tersi halkın yaratıcılığı adeta fıskırdı.

Birkaç yıl sonra yönetim dağıtılan kitabın etkisini ölçmek üzere halktan yenilikçi fikirlerini göndermelerini istedi. Fikirler yağıyordu. İşitme cihazlarının pillerini doldurma aparatı, ince

alüminyum tepsilerden yapılan antenler, bozuk çamaşır makinalarının parçalarından yapılan çeşitli yeni makinalar, benzinle çalışan bisikletler (*rikimbilis*). Bu fikirlerden derlenen “Kendi Gayretimizle” kitabı yayımlandı.

Bu öykü nasıl yaratılmıştı? İki yanıt verilebilir. İlki, Kübalıların eldeki her nesneye işlevsel sabitlikten (*functional fixedness*) kurtularak onların yeni bir amaçla kullanılabilirliğine bakma becerisini gösterebilmeleridir. İkincisi, Fidel’in dehasının ürünü kitabın yaratıcılık tohumu olarak her Kübalının evine girmesidir.

Günümüzde Küba’nın tarımda çevreyi tahrip etmeden ve sürdürülebilir tarıma dayalı sağladığı gıda güvenliği ile kimyasallardan arındırılmış agro-ekoloji modeli, içerdiği yenilikçi yaklaşımla örnek bir model olarak görülmektedir. Küba’nın tıp, genetik, ilaç alanlarında dikkat çekici yenilikçi başarılarını arkasında Latin Amerika nüfusunun %2’sine (11 milyon) sahip olmasına karşın biliminsanlarının %11’ine ve güçlü bilim kurumlarına sahip olması yatmaktadır.

Devrimin verdiği özgüven ve Fidel’in yol göstericiliğinde bütün yok etme çabalarına karşın dünyada saygın ve kalıcı bir yer edinen Küba insanlığı örnek yenilikçi modeller sunmaya devam edecektir.